

“Vijfentachtig procent van de mensen is gezond. Dat moet je niet uit het oog verliezen als je dit werk doet”

Sonja de Pauw Gerlings-Döhrn – de kinderrechter

“Laten we het interview in twee gesprekken doen”, stelt ze voor. “Voor het geval ik iets vergeet of nog iets beter wil uitleggen.”

Na het tweede gesprek komen er nog e-mails met aanvullende informatie: “Wat misschien ook wel leuk is...”

Sonja de Pauw Gerlings-Döhrn (Rotterdam, 28 maart 1947) doet de dingen graag volledig en goed. Resultaat misschien van een opvoeding waarin orde, discipline en prestatiegerichtheid centraal stonden.

Een beweeglijke vrouw. Open. Direct. Attent. Ter zake. Afgestudeerd criminologe. Vice-president en kinderrechter bij de Rechtbank Rotterdam. Een werkkamer zonder opsmuk. Uitzicht op het ‘nieuwe’ *Luxor theater* waarachter nog juist een laatste stukje *Hotel New York* is te zien voordat ook dát verdwijnt achter de hoogbouw van het *Manhattan aan de Maas* dat Rotterdam wil zijn. Stapels dossiers, wat foto’s van uitjes en een overzichtskaart van het skigebied rond het Zwitserse Interlaken en het *Jungfrauoch* aan de muur.

Krijgt de ellende van de grote stad met integratieproblemen dagelijks onder ogen. De mobiele telefoons stelende ‘kut-Marokkaantjes’, de geweten- en gevoelloze Oost-Europese en Antilliaanse criminelen in de dop en de autochtone Rotterdamse lefgozertjes. Ze betreurt het verdwijnen van de civiele kinderrechter in het midden van de jaren negentig, praat gepassioneerd over haar vak en is bij tijd en wijle verbazingwekkend mild over de jeugdige delinquenten die ze voor zich ziet verschijnen.

“Een jongen die een mobieltje steelt moet wel straf krijgen, maar ik vind het daarom geen slecht mens”, vindt ze bijvoorbeeld. “Hij heeft tijdens zijn opvoeding gewoon nog niet het tikje op zijn vinger gekregen waardoor hij weet wat wél en wat níet kan. Dat moet hem worden bijgebracht. En meestal verdwijnt dat soort criminaliteit als de drie w’s in zich komen: werk, een woning en een wijf.”

Zelf is ze ook een keer slachtoffer geworden van beroving. “Stom”, stelt ze nuchter vast als was het een te vermijden gebeurtenis. “Ik liep de trap af van een metrostation en droeg mijn tas aan de verkeerde kant.”

Verkeerde kant?

“Niet aan de kant van de leuning. Ik had moeten beseffen dat je daarmee de kans op een beroving vergroot. Ik vond het heel erg, niet vanwege het geld dat in mijn tas zat maar wel een mooie pen en nog wat spulletjes waaraan ik gehecht was. Maar dat is *all in the game*: ik woon in Kralingen en er was een tijd dat je een kans van vijftig procent had dat je werd overvallen in de postkoets van Kralingen naar Rotterdam. Nu loop je alleen een kleine kans dat je tas wordt weggeroofd.”

Ze is er niet zwaarder door gaan straffen. “Integendeel! Ik moest oppassen dat ik niet *softer* werd. Ik had altijd het idee dat beroofd worden iets vreselijk was, maar het viel reuze mee. Natuurlijk besef ik dat ik dat niet zou zeggen als ik behalve blauwe plekken op mijn lijf, mijn heup had gebroken.”

Ze heeft de gesprekken goed voorbereid. “Er moet ook iets over mijn jeugd in het verhaal hè?”

“Ik was een gedresseerd kind. Als de tantes op bezoek kwamen, werd verwacht dat ik gedichtjes ging voordragen en zo.”

Ze vertelt het afstandelijk. Geen boosheid, geen verdriet, al klinkt hier en daar een lichte mate van ergernis tussen de regels door. Op de automatische piloot declameert ze de eerste regels van *Juffrouw van Leien* van Annie M.G. Schmidt, het vers dat ze vaak moest opzeggen voor de tantes. “*Altijd maar breien*” “Mijn moeder showde met mij. Ik zat verplicht op pianoles. Ze was overbezorgd. Mijn vader compenseerde dat gelukkig. Die vond dat ik ook in bomen moest klimmen.”

Haar ouders hadden allebei al een huwelijk achter de rug toen ze met elkaar trouwden. “Mijn vader was een vrijbouter”, zegt ze met onmiskenbare bewondering. “Het begrip *wereldburger* bestond nog niet, maar je kan achteraf wel zeggen dat ze zich allebei meer Europeaan dan Nederlander voelden. Kort na hun kennismaking begon de oorlog. Mijn vader ging in het verzet. Ik denk meer voor vrijheid dan uit vaderlandsliefde. Na de oorlog was mijn moeder aan de oude kant om kinderen te krijgen, maar in 1947 werd ik geboren. Ik groeide op in het na-oorlogse Rotterdam als enig kind van ouders die er alles aan deden om te compenseren dat ik geen broertje of zusje had. Op vakantie ging er altijd een vriendinnetje mee. Ze wilden mij beslist niet materieel verwennen. En er werden hoge eisen aan me gesteld. Als ik op school een negen kon halen móest het ook een negen zijn.”

Ze had een grote behoefte aan kameraadschap, herinnert ze zich.

“Kinderen die opgroeien zonder broertjes en zusjes zullen dat wel herkennen. Ik vroeg Sinterklaas ook altijd ‘een grote broer’. Op school liet ik andere kinderen afkijken. Zo ‘kocht ik me in.’”

Ze nam ook de schuld op zich voor kattenkwaad dat anderen hadden uitgevreten.

“Ik was een braaf kind, maar mijn gehechtheid aan de groep won het meestal van de braafheid. Door de kameraadschap die ik op school vond was het een prachtige tijd, ondanks de terugkerende zenuwen voor examens.”

Een keurig, hardwerkend, gedisciplineerd, loyaal meisje. Dat is het beeld dat ze van zichzelf schetst. “Ik heb een heel hoge taakopvatting”, stelt ze zelf ergens in de gesprekken vast. “Ik wil de dingen zo goed mogelijk doen en ik vind het voor mijn werk nodig met twee benen in de maatschappij te staan.”

Ze vertelt met trots over het gedurende bijna 25 jaar ontbreken van ziekteverzuim en haar hobby’s (toer)skiën (“tamelijk fanatiek, bij voorkeur met mijn kinderen”) en hardlopen (“ik liep tweemaal een marathon”).

Over dat laatste is ze zeer tevreden. “Laten we eerlijk zijn: na dertig kilometer wil je echt liever gaan zitten met een pilsje. Dus een uur lang verzet je je daartegen.” Het past helemaal in haar opvoeding, waarin ze leerde dat je eerst je werk afmaakt en daarna pas kon beginnen aan de ‘leuke’ dingen. En wat je begon moest je ook afmaken. En er zijn dingen die móeten en dingen die misschien leuk zijn, dus de dingen die móeten kun je maar het beste voor lief nemen.

“Ik heb, denk ik, voor mijn werk een absurde inzet. Daarmee zeg ik niet dat anderen het ook zo moeten doen, maar ik voel me er prettig bij en ik kán het. Ik moet van mezelf altijd mijn uiterste best doen. Bij iets nieuws is er wel altijd twijfel of ik het goed genoeg zal kunnen. De dingen die mij worden opgedragen doe ik goed, maar het is wel prettig als een ander zegt dat ik ze kan.”

In 1982 zeiden ‘anderen’ dat ze een goede kinderrechtster zou zijn. De zittende Rotterdamse kinderrechtster Bob van Opstal werd zeventig en zou dus moeten stoppen. Hij wilde zelf zijn opvolger inwerken en had zijn oog op een jonge rechter-plaatsvervanger laten vallen. Tot haar verbijstering.

“Ik was er, als rechter-plaatsvervanger, net aan toe om in een bepaalde sector geplaatst te worden en ik had grootse plannen voor mezelf. Kinderrechtster kwam daarin niet voor. Ik vond

het bijna een belediging dat men aan mij dacht. ‘Zeker omdat ze na een oudere man een jonge vrouw met kinderen willen hebben’, vermoedde ik argwanend. Ik heb me toch laten overhalen om een paar weken mee te lopen, maar ik was al binnen een week verkocht. Het feit dat je niet alleen maar een uitspraak deed, maar daadwerkelijk kon blijven bijdragen aan het bijsturingproces van een ontspoorde jongere vond ik geweldig. Je sprak een ondertoezichtstelling uit en gaf daaraan vervolgens leiding. Je stuurde de gezinsvoogd aan. Je was enerzijds zeer betrokken maar had anderzijds voldoende afstand om overzicht te houden. Dat was een systeem waar het buitenland ons om benijdde. Helaas is het de nek omgedraaid op initiatief van Margot Vliegthart (aanvankelijk Kamerlid voor de PvdA, later staatssecretaris van Welzijn – JdG). Onder de nieuwe wet, die uiteindelijk in 1995 van kracht werd, konden we alleen maar beslissen. Verder mochten we ons nergens mee bemoeien. Dat was zonde van de expertise. Door onze ervaring wisten wij bijvoorbeeld precies welke instelling voor welke jongere geschikt was, maar de uitwerking van de beslissing moest je nu in handen leggen van een maatschappelijk werker, soms een heel ervaren maar af en toe iemand die bij van spreken een week eerder van de *Sociale Academie* was gekomen. In theorie had de wetgever gelijk dat degene die de maatregel oplegt deze niet vervolgens zelf moest uitvoeren maar op afstand moest blijven, maar de omslag was te ver doorgevoerd. En het eigenaardige was dat de wetwijziging er toe leidde dat de instelling die ervoor kan kiezen al dan niet verlenging van de maatregel te vragen, nu de uitvoering van de maatregel in handen heeft. Al vrij snel na de invoering zochten sommige kinderrechters naar wegen om toch enige invloed te kunnen uitoefenen op de hulpverlening.”

Een gevolg is ook geweest dat civiele en strafzaken van jeugdigen uit elkaar werden gehaald. De jonge delinquent werd in de civiele zaak gezien als zorgbehoevende, soms slachtoffer, in de strafzaak was hij verdachte. Met verschillende rechters die beslissingen nemen over dezelfde jongere. En jongeren en ouders die telkens tegen een andere togadrager het verhaal opnieuw moesten vertellen. Het gaat te ver om daaraan de conclusie te verbinden dat de jeugdcriminaliteit daardoor extra is toegenomen, maar het heeft de zaak geen goed gedaan. Het is voorgekomen dat de ene rechter wachtte op de beslissing van de ander met het gevolg dat er helemaal niets gebeurde. Voor mij – en misschien ook wel voor veel anderen – werd het vak van civiele kinderrechtser minder aantrekkelijk. Tengevolge van de splitsing moest ik kiezen en ben naar de strafsector overgestapt. Beter een goed strafrechter dan een gekortwiekter kinderrechtser.”

Abrupt onderbreekt ze zichzelf: “Ik wil niet beschreven worden als iemand die terugverlangt naar de oude tijd of zo, maar onder de oude wet had je als kinderrechtser een grote macht en ik heb nooit het idee gehad dat ik daarmee verkeerd omging. Het was voor mij een goede manier om te proberen nog iets recht te buigen in de levens van de kinderen om wie het ging. Maar het was geen makkelijk werk hoor. Het is eenvoudiger om een crimineel levenslang op te leggen dan een moeder te vertellen dat ze haar baby niet meer terugkrijgt. Daar zijn cursussen voor en die heb ik zoveel mogelijk gevolgd, maar het blijft moeilijk.”

Wat maakt het zo moeilijk?

“Toch de twijfel. Geen twijfel aan de juistheid van de uitspraak, maar sommige zaken hielden me lang bezig, of ik het wel voldoende begrijpelijk had overgebracht. Zo herinner ik me een twaalfjarig kind van twee Jehova’s Getuigen. Het had een taai-slijmvliesziekte. Was een paar keer met gillende sirene naar het ziekenhuis gebracht en moest een bloedtransfusie ondergaan. Maar de ouders weigerden dat op basis van hun geloof. Keurige ouders met een keurige advocaat en een uitstekende vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming. Dat maakte de zaak heel zuiver. Maar ook moeilijk: eigenlijk was er geen enkele reden de ouders het gezag over het kind te ontfemen, want ze deden alles prima. Op dat ene ding na. Ik heb er nachten van wakker geleden en uiteindelijk een vellenlange beschikking geschreven – bijna

net zolang als de pleitnota van de advocaat en de mooiste die ik ooit heb gemaakt – die inhield dat de jongen er recht op had om puber te worden en daar zelf voor te kunnen kiezen en dat het onthouden van bloedtransfusie dat recht bedreigde. De ouders werden niet uit de ouderlijke macht ontzet, behalve op het moment dat een bloedtransfusie nodig was. Zo'n oplossing was nog nooit vertoond, maar ik vond dat het kon. Het hield stand in hoger beroep.” Na een korte stilte: “Twee jaar later kreeg ik een brief van de ouders. De jongen was zo teleurgesteld geweest over mijn beslissing, zo schreven ze, dat hij was gestopt met het innemen van zijn medicijnen. Als gevolg daarvan was hij overleden. Toen heb ik weer een nacht wakker gelegen. Uiteindelijk bedacht ik: ik gún het ze dat ze mij zijn dood in de schoenen schuiven.”

Dan, zichzelf herpakkend: “Maar het ging ook vaak goed. Ik herinner me het geval van een jongetje van vier met een gestoorde moeder. Geen slecht mens, maar gewoon gek. De vader was uit beeld verdwenen en ze voedde het knulletje in haar eentje op. Maar dat ging helemaal fout. Iedereen was het er over eens dat het kind bij de moeder weg moest. Nu wilde het geval dat een kleuterjuf als enige het vertrouwen had gewonnen van de vrouw. Ik had dus het idee om het kind bij de kleuterjuf te plaatsen en die wilde dat wel. Dat kón natuurlijk helemaal niet. De hulpverlening kwam met allerlei bezwaren. De kleuterjuf zou uit oneigenlijke overwegingen ja gezegd hebben, ze zou zelf geen kinderen kunnen krijgen en het kind als haar eigen kind zien, enzovoorts. Uiteindelijk heb ik – na een paar doorwaakte nachten – toch voor de oplossing gekozen die me het beste leek. Het was een heel omstreden beslissing; ik kreeg de psychiatrie over me heen. Ik heb er vier jaar lang bemoeienis mee gehouden. Gelukkig werd de kinderjuf zwanger, zodat tenminste dát deel van de bezwaren werd weerlegd. En ik had het idee dat het ook verder goed ging.”

Een paar jaar geleden kreeg ze een rouwkaart. De jongen was verongelukt met zijn motor. De kleuterjuf wilde graag nog een keer contact met de kinderrechtster.
“Daar hadden we toen nog tijd voor. Wat bleek: het was al die tijd eigenlijk heel goed gegaan. Met goed contact met de echte moeder en de eigen kinderen in het pleeggezin. Daardoor realiseerde ik me met terugwerkende kracht wat je als kinderrechtster betekend had. En dat terwijl in de politiek het idee leefde dat je het eigenlijk alleen maar verkeerd kon doen.”

U werd voortdurend geconfronteerd met problemen in gezinnen rond kinderen, zoals opvoedingsproblemen en incest. U keek achter deuren die voor anderen gesloten blijven. Wat voor beeld krijgt een kinderrechtster van het leven in een Nederlands gezin?

“Op de honderd mensen zijn er zoveel lichamelijk en zoveel geestelijk gehandicapt. Dat is een gegeven. Verder valt het natuurlijk op dat Nederlanders regelmatig wat hebben op te merken over buitenlandse culturen, terwijl het bij sommige traditionele autochtone leden van onze samenleving ook niet altijd even gezond is. In sommige strenggelovige gezinnen heerst een klimaat dat zou kunnen leiden tot beschadiging van kinderen in zo'n gezin. Dat heeft mij wel geschokt, maar veel meer zou ik er niet over willen zeggen.”

Het moeten inderdaad schokkende ervaringen zijn geweest voor een beschermd opgevoed meisje uit Rotterdam.

“Met die facetten van het leven kwam ik als keurig gymnasium-meisje natuurlijk niet in aanraking. Ik was daarom wel blij dat ik zelf kinderen had. Ik zag daardoor ook de andere kant van het leven en van normaal opgroeiende kinderen. Maar ook dat afwijkend gedrag in alle groeperingen voorkomt. Vijfentachtig procent van de mensen is gezond. Dat verlies je een beetje uit het oog als je dit werk doet. Overigens vind ik wel dat we tegenwoordig snel het stempel ‘criminaliteit’ op dingen zetten. Veel jeugdcriminaliteit zouden we vroeger kwajongenswerk genoemd hebben.”

Maar wel irritant kwajongenswerk voor de oppassende burger. Als je fiets wordt gestolen is dat misschien geen ramp, maar wel heel vervelend.

“Natuurlijk en de dader moet ook gestraft worden. Maar het slachtoffer moet niet altijd zeuren. Meteen naar *Slachtofferhulp* lopen en zo. Misschien komt het wel door mijn opvoeding dat ik vind dat je goed op je spullen moet letten, maar ik vind dat het soms wel wordt overdreven. Voor sommigen is het natuurlijk wel erg, maar niet voor iederéén. En het is zeker niet zo dat de zeurders de hardst getroffen zijn.”

Een meisje dat wordt aangerand had maar geen blote jurk moeten dragen.

“Nee, dat bedoel ik niet. Aan de ene kant zijn we doorgeschoten in tolerantie en aan de andere kant erg lichtgeraakt als het gaat om vermogensdelicten. Een burgerman die erg tolerant is als het gaat om vloeken of seksuele intimidatie of ten aanzien van zijn eigen belastingaangifte, kan opeens volkomen door het lint gaan als er een kras op zijn auto zit. Ik vind sommige Nederlanders een beetje kleinzielig als het om bezittingen gaat.”

Die man is zuinig op zijn spullen en een kras repareren kost geld. Bovendien is het zinloos.

“Als de dader wordt gepakt moet hij ook voor de kosten opdraaien en een straf ondergaan, maar we moeten ook niet doen alsof de wereld vergaat. Als een jongen een blikje steelt uit de supermarkt omdat hij er geen geld voor heeft, moet hij worden bestraft. Maar ik vind het nogal een verschil of iemand iets jat omdat hij geen geld heeft of dat iemand een ander pijn doet omdat hij dat leuk vindt. Met die eerste persoon is niet fundamenteel iets mis. Het is menselijk om iets te pakken dat je graag wilt hebben. Je moet alleen leren dat je het niet van een ander mag stelen, zonodig middels een straf. Met die tweede persoon is fundamenteel wél iets mis. En die moet dus behandeld worden.”

Kantonrechter Frank Visser zegt elders in dit boek dat verkeersovertreders soms onevenredig hard worden aangepakt door Justitie. Hij vindt het raar dat een automobilist die met een mobiele telefoon belt zwaarder wordt gestraft dan iemand die een mobiele telefoon steelt. En dat klinkt niet onlogisch.

“Dat gebeurt ook vanuit de gedachte dat iemand die een auto bezit wel wat kan missen. Maar ik kijk er wat anders tegenaan. Verkeersdelicten zijn vaak sterk gevaarzettend. Ik fiets veel en ik erger me dood aan die zogenoemde keurige huisvaders in hun *four-wheel-drives* die vinden dat de wet niet voor hun is bedoeld.”

Dat is toch iets anders dan criminaliteit?

“Het is een wetsovertreding, net zo goed als een jongen die een mobieltje steelt een wetsovertreding begaat. Waar ik moedeloos van word is van jonge delinquenten – vaak Antillianen en Oost-Europeanen – die zo gewetenloos zijn. Het lijkt wel of er van binnen niets zit. Geen verstand, geen emoties, geen gevoel. Ze weten soms met moeite de voornaam van hun moeder. Van vader weten ze niets. Ze weten niet waar hun broertjes op school zitten, van hun vriendjes weten ze ternauwernood de voornaam. Intussen hebben ze wel een zwangere vriendin. Het is een desperate groep die naar Nederland wordt gestuurd omdat ze op de Antillen ook niet wil deugen. Als ze hier eenmaal zijn, valt het hen vaak tegen. Ik vind het frustrerend om bij dit soort jongens, net zoals bij AMA's, geen aanknopingspunten te zien om hen een betere plek – voor henzelf en voor hun omgeving – te bezorgen in de maatschappij. Het is verstandig dat ze tegenwoordig alleen nog mogen komen als er in Nederland iemand is die het gezag over ze kan uitoefenen en daadwerkelijk opvang biedt. Ik betaal anders graag wat meer belasting voor onze overzeese gebiedsdelen zodat ze dáár iets kunnen doen aan de problemen van de jongeren en die daar kunnen blijven, bij hun familie en vrienden.”

Kun je zeggen dat de opkomst van grote groepen allochtone jongeren voor de grootste verandering in uw werk sinds 1980 heeft gezorgd?

“Zeker. Naast het afschaffen van de civiele kinderrechter. In de jaren tachtig zijn complete Marokkaanse dorpen leeggeroofd door Nederlandse bedrijven die werkkrachten zochten. Ik merkte het in de verschuiving van de populatie tijdens enkelvoudige kinderzittingen. Eind jaren tachtig werd het opvallend als er een Nederlander tussen zat. Nu is het gestabiliseerd. Op mijn (Rotterdamse) zittingen is in de zwaardere zaken zo’n tien procent blank. Snappen doe ik dat niet goed: de Marokkaanse criminaliteit van het eerste uur was licht. Portemonnees, geld uit kassa’s en dat soort dingen. Er is steeds meer geweld ingeslopen.”

Uw straffen zijn kennelijk te licht.

“Straffen hoort bij opvoeden. Je moet bedenken wat de beste garantie is dat een jeugdige niet in herhaling valt en tegelijkertijd moet hij een volwaardig burger kunnen worden. Niet straffen is idioot, maar zwaar straffen helpt niet beter dan licht straffen. Je hoort de laatste tijd dat jongeren het *cool* vinden om gezeten te hebben. Wat dat betreft wordt een werkstraf door sommigen als een zwaardere straf ervaren.”

Geldt dat voor allochtone en autochtone jongeren in gelijke mate?

“Allochtone jongeren worden meestal zwaarder gestraft, maar dat heeft niets te maken met afkomst of kleur. Ik kreeg eens een ambtenaar van het ministerie van Justitie op bezoek, die me vertelde dat uit onderzoek was gebleken dat allochtonen zwaarder werden gestraft. En dat zoiets toch niet kon. Ik heb hem uitgelegd hoe dat gaat en dat het goed te verdedigen is. Neem een schoolinbraak. De verdachten zitten met hun familie in de rechtszaal en de ouders van de blanke dader zeggen dat ze het vreselijk vonden en dat ze niet op vakantie zijn gegaan om de schade te vergoeden en dat de jongen op school zijn excuses heeft aangeboden. Die jongen krijgt een lagere straf dan zijn maat die zonder zijn ouders is gekomen en die op geen enkele wijze aantoont dat hij spijt van zijn daad heeft. Dat tweede komt vaak voor bij allochtone jongens, maar het feit dat hij zwaarder wordt gestraft is niet vanwege zijn huidskleur of afkomst.”

Helpt zwaar straffen tegen recidive?

“Er is een hardnekkige recidive van zestig tot zeventig procent. Straffen speelt daarbij nauwelijks een rol. Alleen bij jonge *first offenders* werkt het preventief. Die schrikken vaak nog van een paar nachtjes cel. Maar uiteindelijk groeien de meesten er gewoon vanzelf overheen; zo rond hun vierentwintigste stoppen de meeste jeugdige crimineeltjes als gevolg van de drie w’s: woning, wijf en werk.”

Beïnvloedt het u dan niet als de maatschappij desondanks roept om zwaardere straffen?

“Natuurlijk hoor ik het wel, maar een eerste belangrijke onderscheid vind ik of de krant het roept of dat de man in de straat het roept. Sommige media werken opruiend en dragen zo bij aan een gevoel van onveiligheid. Maar als de maatschappij vindt dat wij niet zwaar genoeg straffen, moet je daar rekening mee houden. Je moet aan de andere kant ook wel je kennis uitdragen dat zwaarder straffen niet helpt. En uiteindelijk moet de Tweede Kamer besluiten wat we moeten doen met de strafmaat. En we dóen er al iets aan natuurlijk. Een jongen steelt een mobieltje en drie maten staan toe te kijken. Die drie worden tegenwoordig ook opgepakt en voorgeleid. Dat zingt rond in die kringen en het lijkt te helpen. Gelukkig, zou ik zeggen. Ik maak me soms boos over debatten waarin ik hoor beweren dat het met de veiligheid van ouderen en zwakkeren goed gesteld is omdat slachtoffers van criminaliteit vooral jongens van rond de twintig zijn. Logisch, zeg ik dan: oude vrouwtjes durven tegenwoordig niet meer naar

buiten. Als mensen zich onveilig voelen, moeten we ons daar iets van aantrekken. Daar moet tegen worden opgetreden. Maar daarnaast moeten we veel blijven uitleggen. Uitleggen dat zwaar straffen niet helpt, dat we andere manieren moeten zoeken, veel meer moeten doen aan echte preventie. Daarom moeten we ook meer openstaan voor de pers.”

Het is de vorige avond laat geworden. Het was ruim over negen voordat ze “lekker op het fietsje” naar huis kon. De Erasmusbrug over, door de drukke Rotterdamse binnenstad naar Kralingen. Zware fietstassen met dossiers achterop. De fiets is er zelfs van door de standaard gezakt.

Is het werk intensiever geworden?

“Ja en nee. Vroeger mochten zittingen nog uitlopen en duurden ze soms tot half tien. Maar dat was één keer per week. Dat gebeurt nu niet meer, maar het is hectischer geworden. Als je even van je kamer bent geweest wachten er zestig e-mailtjes als je terugkomt. En iedereen verwacht dat je er meteen iets mee doet. Ik ben er nog steeds niet uit wat het snelste werkt: als je met de laatst binnengekomen begint begrijp je soms de boodschap niet, omdat die voortborduurde op een eerder bericht. Met het oudste bericht beginnen is ook niet handig, want dan blijkt het probleem vaak al opgelost. In zijn algemeenheid kun je zeggen dat de managementtaken het werk drukker hebben gemaakt. Je hebt je jas nog niet uit of iemand verwacht al iets van je. Het zittingswerk is, sinds er druk is gekomen om zo veel mogelijk zaken te doen, ook geleidelijk aan zwaarder geworden. Vroeger begon een zitting om tien uur. Je was er dan kwart voor negen en keek je stukken even door. Nu beginnen de zittingen om negen uur. Ik ben er tegen half negen. Dat betekent dat je sneller door een laatste rapportje loopt. Het kan allemaal best, ik zal niet zeggen dat we overbelast zijn, maar het is hectischer en de een heeft daar meer last van dan de ander. Sommige rechters willen alles tot op de laatste letter lezen om zeker te zijn. Ik vind dat ze die ruimte moeten krijgen. We doen hier belangrijk werk en iedereen moet in de gelegenheid zijn dat naar eigen inzicht naar behoren te kunnen doen.”

Hoe ziet een goed rechter er uit?

“Daar zijn natuurlijk prachtige beschrijvingen voor, maar als ik accenten mag leggen zou ik zeggen: een diepgeworteld gevoel voor rechtvaardigheid en interesse in mensen, want dat maakt dat je het werk leuk blijft vinden. Verder moet je houden van puzzelen én het lef hebben om knopen door te hakken en je verantwoordelijk te durven voelen. Op zeker moment moet je kunnen denken: ik doe dit naar beste vermogen, ik heb er voor geleerd en ik stá er voor. Dat laatste vind ik belangrijk. Dat moet je ook uitdragen. Een voorbeeld: een deel van het werk is besluiten nemen over gevangenhouding. Voor een deel gaat dat meervoudig, maar soms ook enkelvoudig. Ik spreek vrijwel altijd meteen uit. Ik vind het prettiger om de betrokkene aan te kijken en te zeggen: ik houd u nog dertig dagen vast om die en die redenen. Dat bedoel ik met uitdragen. Ik doe dat liever dan alleen achteraf een papiertje tekenen.”

Realiseert u zich altijd wat de gevolgen van uw uitspraak zijn voor de veroordeelde? Weet u bijvoorbeeld wat het is om in een cel te zitten?

“Toevallig wel! Ik heb een weekend op eigen verzoek in een politiecel gezeten. Ik deed mee aan een televisieprogramma van Frits Bom. Het zal ruim tien jaar geleden zijn. Het heette zoiets als ‘Iedere Nederlander wordt geacht de wet te kennen’. Juristen namen het daarin op tegen het publiek. Als het publiek won kreeg iemand een weekend in een hotel, maar als de juristen wonnen moest iemand van het publiek 24 uur de cel in. Mijn baas vond dat het wel iets voor mij was om mee te doen, maar hij wist eigenlijk niet precies wat de bedoeling was. Ik heb toen een keer gekeken en ik zag tot mijn verbazing dat iemand de cel in moest en na

een uur al smeekte om er uit te mogen. Toen heb ik gezegd: dat wil ik zelf ook een keer meemaken, want ik wil weten wat ik een onschuldig iemand kan aandoen. Dus ik heb een commissaris politie in Rotterdam gebeld en gezegd: ik wil een weekend de cel in. Dat is de programmamakers ter orde gekomen, dus er is intensief gefilmd. Ze gingen nog net niet mee de douche in. Het gekke is: ik vond het helemaal niet erg.”

Omdat u wist dat de deur na 24 uur zou opengaan.

“Natuurlijk maakt het verschil of je weet dat je er een weekend zit, maar ik vermag niet in te zien waarom het erg is als je een week niet uit een cel kan, zoals beschreven in het verhaal “De dwaze rechter” in de verhalenbundel “Boeven en burgers” van mr. François D. Pauwels (1888-1966). Ik had een wetboek bij me, maar voor hetzelfde geld was ik de bijbel gaan lezen. Ik rook niet en ik ben niet verslaafd aan iets anders, dus daar kreeg ik geen last van. Het enige was dat ik thee met suiker kreeg en daar hou ik niet zo van. Maar natuurlijk begrijp ik best dat het vreselijk is als je niet weet hoelang je vast moet zitten, wat je verder nog te wachten staat.”

Ze is geboren in Rotterdam. Werkt er. Woont er. “Saai hè?” vult ze zelf in. “Ik was bijna naar de Antillen gegaan, maar dat kwam op dat moment wat slecht uit. Maar verder... mijn ouders woonden hier, dus daarom ben ik in Rotterdam geboren. Ik ben in Leiden gaan studeren, ben getrouwd met een man die in Delft studeerde en dus in Delft gaan wonen. Toen naar Krimpen a/d IJssel en later Kralingen. Het klinkt allemaal ontzettend saai. Maar als iemand nu zou zeggen dat ik een paar jaar naar het buitenland zou kunnen, dan zou ik onmiddellijk gaan. Ik heb me ook opgegeven voor een burgeropbouwproject van Defensie in ex-oorlogsgebieden. Als ze me daar zouden kunnen gebruiken voor iets met jeugdrecht of zo...” Met spijt in haar stem: “Het zal er wel niet van komen, maar als de vraag komt gá ik. Ik ben nu ook bezig met een project voor jeugdrecht in Moskou.”

Wat wilde u worden als kind?

“Ik wilde wat betekenen. Niet om eeuwige roem te vergaren, maar voor mezelf het idee hebben dat ik iets zinvol doe voor de mensheid. Ik wil mijn tijd op aarde – ik hóór mijn moeder praten – zinvol besteden. Niet voor anderen maar omdat ik mezelf daar beter bij voel. Ik had fysica willen studeren, maar ik begreep dat was te hoog gegrepen. Ze zeiden op school wel steeds dat ik een vredesstichter was. Als het toen al bestaan had was ik misschien mediator geworden. Een meester op de lagere school zei dat ik advocaat moest worden. Later begreep ik dat hij ‘rechter’ had bedoeld. Het was hem opgevallen dat ik voor mijn opstellen altijd onderwerpen koos waarin ik de pro’s en contra’s tegenover elkaar kon zetten. Dat waren tamelijk technocratische werkjes. Uiteindelijk ben ik rechten gaan studeren. Ook wel een beetje omdat het niet zo moeilijk was.”

Niet zo moeilijk?

“De rechtenstudie vond ik veel makkelijker dan de middelbare school. Een fluitje van een cent. Het kostte me niet meer dan een paar uur per dag en dat kwam goed uit want ik was dol op paardrijden.”

Ze was een jong studente. “Ik had op de lagere school een klas overgeslagen. Was dus altijd de jongste en de kleinste van de klas. Ik kreeg dispensatie om als elfjarige toegang te krijgen tot het Gymnasium Erasmianum. Eigenlijk kon dat niet, maar het zoontje van de wethouder kreeg het ook en dus konden ze geen verschil maken. Op mijn zeventiende deed ik eindexamen. In Leiden was ik ook weer de jongste en kleinste.”

Ze had grootste plannen voor zichzelf. Dacht aan Europees recht.

“We kregen drie kinderen. Daardoor kon ik alleen ’s avonds werken. Ik heb recht gedoceerd op een avondopleiding. Toen in 1980, de jongste naar de lagere school ging kon ik overdag werken en ben ik op zoek gegaan naar een andere baan.”

Het werd de Rotterdamse rechtbank, waar in die tijd nog wat archaische ideeën heersten over deeltijdwerk. “Je doet mee of je doet níet mee”, kreeg ze te horen op haar verzoek om van negen tot drie te mogen werken. De eerste maanden werkte ze zelfs ‘onbezoldigd’. Dankzij haar moeder, die de kinderopvang voor haar rekening wilde nemen, kon ze na een half jaar ‘echt’ aan het werk bij de rechtbank. Tot haar verrassing werd zelfs het achterstallig salaris gestort.

“Ik had het heel erg gevonden als ik niet op deze wijze de rechterlijke macht was ingerold”, stelt ze vast. “Het was toch wel mijn roeping. Zeker in de beginjaren had ik het idee volkomen op mijn plaats te zijn. Ik kon concreet iets betekenen voor de mensheid. Precies wat ik altijd gewild had. Ik denk ook dat ik voldoende in mijn bagage had om dat werk goed te doen. Als uitsluitend strafrechter kan ik dat minder kwijt. Misschien wel daarom merk ik dat ik mijn aandacht meer naar managementtaken verleg.”

Stel, u was manager met een grote hoeveelheid macht. Welke maatregel zou u, op uw werkgebied nemen om zaken te verbeteren?

“Ik zou verantwoordelijkheden meer bij individuele mensen leggen en minder bij collectieven. Ik heb op dat gebied de grootste ongelukken zien gebeuren terwijl de betrokken mensen er met de beste bedoelingen aan werkten. Als iemand op een verantwoordelijk positie zit, moet hij of zij kunnen en dúrven beslissen. In de gezondheidszorg en het onderwijs wordt veel te veel verscholen achter gedeelde verantwoordelijkheid. Mensen verschuilen zich ook veel te vaak achter het argument dat de privacy niet geschonden mag worden.”

Welke ongelukken hebt u zien gebeuren?

“Een van de dingen die me het meest is bijgebleven speelde in het begin van mijn carrière. Het ging om een jong stel, dat kort achtereen een aantal kinderen had gekregen. Een van de kinderen had ernstige uitdrogingsverschijnselen, was al een paar keer in het ziekenhuis beland. De ouders verzorgden hun kinderen dus niet goed. Dat was bekend bij de hulpverleningsinstanties en dus was er een waar cordon om het gezin aangebracht. De Kinderbescherming, de huisarts, maatschappelijk werk, vrijwilligershulp en noem maar op. En elke maand werd er vergaderd. Opeens was het jongste kind dood en niemand begreep hoe dat toch kon. Want iedereen had zijn bezoeken afgelegd en zijn rapporten geschreven. Maar dat was juist het probleem: niemand had op een bepaald moment de knoop durven doorhakken. Iedereen verschool zich achter de ander. Het is een tekortkoming van de huidige samenleving dat er meer bij instellingen in plaats van bij mensen verantwoordelijkheden worden gelegd.”

Denkt u dat uw ouders, na alle discipline en prestatiegerichtheid die ze u hebben bijgebracht, trots op u zouden zijn als ze hadden geweten dat u rechter was geworden?

“Mijn vader is verdronken”, vertelt ze klinisch.

“Was dat dramatisch?” stelt ze zelf de vraag. “Ik kan er vrede mee hebben. Hij had zijn leven geleefd zoals hij had gekozen en hij was een man die er niet tegen had gekund om ziek en afhankelijk te zijn. Mijn moeder is 84 geworden. Ik kon moeilijk omgaan met het feit dat ze zich afhankelijk van mij ging opstellen. Zo’n sterke, dominante vrouw, die onafhankelijkheid altijd zo hoog in het vaandel had gedragen en die voor mij altijd zo’n sterke voorbeeldvrouw was geweest. Mijn vader heeft het niet meer meegemaakt dat ik rechter werd. Hij had het vast wel leuk gevonden, maar hij zou het nooit gezegd hebben. ‘Als het niet goed is hoor je het

wel', zei hij. Hij was niet zo goed in het uiten van emoties. Maar ik zag het wel aan zijn ogen als hij trots was."

Helemaal aan het slot wil ze nog iets toegevoegd hebben: "Het belangrijkste voor mij zijn mijn drie zonen. Snel gevolgd door mijn werk. Ik denk, nee, ik wéét, dat zij daar best last van hebben gehad. Ik ben hen dankbaar dat zij mij dat niet verwijten."